

Titel: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K28

Citation: "Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K28", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K28*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2012 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-b276-txr-root.pdf> (tilgået 02. maj 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K28

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

Tekstredegørelse

1. Manuskriptbeskrivelse
2. Datering og kronologi 585

1. Manuskriptbeskrivelse

Til brevene i gruppen »Rasmus Nielsen« findes følgende manuskripter, som alle befinder sig i Kierkegaard Arkivet (KA) på Det Kongelige Bibliotek.*

- Brev 276. Fra Rasmus Nielsen til SK (SKS 28, 431).
B276 276 1 løst blad i 8° med afklippet kant nederst.*
Ingen paginering.
Papir: gulligt velin, glat. Mål: 143 × 222 mm.*
Bladet har været foldet to gange på langs og tre gange på tværs til konvolut (mål: 124 × 47 mm*); forsegling med hhv. en sort og en beige oblat.*
Desuden rest af rød oblat påsat af SK i forbindelse med indklæbning af brevet på bl. [1r] i journalen NB6* (se illustration 1 i SKS 21, 9).
En enkelt korrektion.
(L-fort. + B-fort. 377; KA, A pk. 10; B&A 260; NB6:2 (SKS 21, 11,1-11)).
- Brev 277. Fra Rasmus Nielsen til SK (SKS 28, 431-432).
277 1 dobbeltblad i 4°.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 182 × 225 mm.
Bladene har været foldet to gange på skrå (kun bl. [1]), to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 122 × 70 mm); spor efter forsegling.
Bl. [1v]-[2r] er ubeskrevet.
Få korrektioner.
(L-fort. + B-fort. 349; KA, D pk. 1 læg 10; B&A 177)
- Brev 278. Fra Rasmus Nielsen til SK (SKS 28, 432-433).
278 1 dobbeltblad i 4°.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 183 × 226 mm.
Bladene har været foldet to gange på skrå (kun bl. [1]), to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 131 × 70 mm); forsegling med rødlig oblat.
Bl. [1v] er halvt beskrevet, bl. [2r] ubeskrevet.
Få korrektioner.
(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 179)
- Brev 279. Fra Rasmus Nielsen til SK (SKS 28, 433-434).
279 1 dobbeltblad i 4° med afrevet kant øverst.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, groft. Mål: 170 × 226 mm.
Bladene har været foldet to gange på skrå (kun bl. [1]), to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 119 × 70 mm); forsegling med grøn oblat.
Bl. [2r] er ubeskrevet.
Få korrektioner.
(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 182)
- Brev 280. Fra SK til Rasmus Nielsen, kladde (SKS 28, 434-436).
280 1 løst blad i 4° med afrevet kant i venstre side.

Papir: blåligt velin, glat. Mål: 170 × 205 mm.

Bladet har været foldet to gange på langs og en gang på tværs.

Få korrektioner. Tilføjelser på rectosiden i randen af papiret til venstre og nederst.

(B&A 183)

Hertil hører:

Udkast (SKS 28, 436-437).

280.1 1 løst blad i 4° med afrevet kant i venstre side.

Ingen paginering.

Papir: blåligt velin, glat. Mål: 169 × 205 mm.

Bladet har været foldet på tværs.

Versosiden er ubeskrevet.

Få korrektioner.

(B&A 220^{*})(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 183 og 220)

280.1

(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 183 og 220)

280

281 Brev 281. Fra SK til Rasmus Nielsen (SKS 28, 437); består af en kladde og et omslag. Tekstgrundlaget i SKS 28 er ms. 281.1.

Kladde.

281.1 1 løs lap med afrevet kant i højre side og uregelmæssigt afrevet kant øverst.

Ingen paginering.

Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 175 × 114-125 mm.

Bladet har været foldet tre gange på langs; desuden er der langs højre og venstre kant spor af en falsning.

Versosiden er ubeskrevet.

Få korrektioner.

281.1

Omslag.

281.2 1 løst blad i 2° med afrevet kant i venstre side, foldet til omslag.

Ingen paginering.

Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 340 × ca. 213 mm; i foldet stand 141 × 95 mm.

Bladet er foldet to gange på langs og to gange på tværs.

Omslaget er ubeskrevet.

(L-fort. 319, B-fort. 319.47; KA, D pk. 3 læg 2)

281.2

(L-fort. 319, B-fort. 319.47; KA, D pk. 3 læg 2)

281

282 Brev 282. Fra Rasmus Nielsen til SK (SKS 28, 437).

1 dobbeltblad i 8°.

Ingen paginering.

Papir: gulligt velin, glat. Mål: 135 × 218 mm.

Bladene har været foldet to gange på skrå (kun bl. [1]), to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 110 × 57 mm); rødt, ovalt laksegl med våbenskjoldsmotiv.

Bl. [1v]-[2r] er ubeskrevet.

Få korrektioner.

(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 208)

282

283 Brev 283. Fra Rasmus Nielsen til SK (SKS 28, 438).

1 dobbeltblad i 8°.

Ingen paginering.

Papir: gulligt postvelin, glat; i øverste venstre hjørne blindtryk af et lam bærende en fane med ordlyden AGNUS DEI; motivet er tillige farvelagt på bl. [1r] (se illustration 22 i SKS 28, 439). Mål: 134 × 204 mm.

Bladene har været foldet to gange på skrå (kun bl. [1]), to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 120 × 57 mm); bl. [2] bærer præg af yderligere en foldning på langs; rest af rødt laksegl.

- Bl. [1v]-[2r] er ubeskrevet.
Få korrektioner.
(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 209)
- 283
- Brev 284. Fra SK til Rasmus Nielsen, kladde (SKS 28, 440).
1 dobbeltblad i 4°.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 171 × 206 mm.
Bladene har været foldet en gang på tværs.
Bl. [1v]-[2v] er ubeskrevet.
Få korrektioner.
(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 210)
- 284
- Brev 285. Fra Rasmus Nielsen til SK (SKS 28, 440-441).
1 dobbeltblad i 16° med afklippet kant i højre side og øverst.
Ingen paginering.
Papir: gulligt postvelin, glat. Mål: ca. 102 × 136 mm.
Bladene har efter beskrivning været foldet til konvolut (mål: ca. 75 × 42 mm);
rest af rødt laksegl; bladene præges af endnu en foldning på tværs.
Bl. [1v]-[2r] er ubeskrevet.
Dele af bl. [2v] er afsvedet omkring forseglingen; dette er kommenteret af
Rasmus Nielsen med en påskrift (SKS 28, 441,5); se illustration 23 i SKS 28,
442.
(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 212)
- 285
- Brev 286. Fra SK til Rasmus Nielsen, kladde (SKS 28, 441).
1 løst blad i 4° med afrevet kant i venstre side.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 168 × 204 mm.
Bladet har været foldet en gang på tværs.
Versosiden er ubeskrevet.
En del korrektioner.
(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 213)
- 286
- Brev 287. Fra Rasmus Nielsen til SK (SKS 28, 443).
1 dobbeltblad i 4°.
Ingen paginering.
Papir: gulligt velin, glat. Mål: 167 × 212 mm.
Bl. [1] er foldet på langs (falsning); inderspalten rummer teksten, yderspalten
et »PS«. Bladene har været foldet to gange på skrå (kun bl. [1]), to gange på
langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 125 × 68 mm); rest af rødt,
stumt laksegl. Bladene bærer præg af yderligere en foldning på tværs.
Få korrektioner. Yderspalten er beskrevet på langs af papiret.
(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 215)
- 287
- Brev 288. Fra SK til Rasmus Nielsen, kladde (SKS 28, 444-445).
1 løst blad i 4° med uregelmæssigt afrevet kant i venstre side.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 171 × 205 mm.
Bladet har været foldet en gang på tværs.
En del korrektioner. I rectosidens øverste højre hjørne har SK skrevet, at
brevet i renskrift er bortkommet (SKS 28, 444,2-3). På versosiden findes en
længere sletning nederst, og teksten afsluttes på langs i randen af papiret.
(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 219)
- 288
- Brev 289. Fra Rasmus Nielsen til SK (SKS 28, 445-446).
1 dobbeltblad i 4°.
Ingen paginering.
Papir: gulligt velin, glat. Mål: 172 × 210 mm.
Bl. [1] er foldet en gang på langs (falsning); en bred inderspalte rummer
teksten. Bladene bærer præg af yderligere en foldning på tværs.
- 289

- Bladene har været foldet to gange på skrå (kun bl. [1]), to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 128 × 66 mm); rest af rødt, stumt laksegl. Bl. [1v] er halvt beskrevet, bl. [2r] ubeskrevet.
Få korrektioner.
(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 221)
- 289
- Brev 290. Fra SK til Rasmus Nielsen, kladde (SKS 28, 446).
1 løst blad i 4° med afrevet kant i højre side.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 169 × 205 mm.
Bladet har været foldet en gang på tværs og bærer præg af yderligere en foldning på tværs.
Versosiden er ubeskrevet.
En del korrektioner, herunder en sletning af syv linjer. En tilføjelse nederst på papiret er indvist i teksten.
(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 222)
- 290
- Brev 291. Fra Rasmus Nielsen til SK (SKS 28, 447).
1 dobbeltblad i 4° med afrevet kant øverst.
Ingen paginering.
Papir: gulligt velin, glat. Mål: 168 × 212 mm.
Bl. [1] har været foldet en gang på langs; en bred inderspalte rummer teksten.
Bladene har været foldet to gange på skrå (kun bl. [1]), to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 116 × 64 mm); rest af rødt, stumt laksegl. Bl. [1v]-[2r] er ubeskrevet.
Få korrektioner.
(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 223)
- 291
- Brev 292. Fra SK til Rasmus Nielsen, kladde (SKS 28, 447-448).
1 løst blad i 4° med afrevet kant i venstre side.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 171 × 225 mm.
Bladet har været foldet to gange på tværs.
Versosiden er ubeskrevet.
Mange korrektioner. En længere tilføjelse indvist i teksten findes nederst på rectosiden, hvortil endnu to indviste tilføjelser findes nedenfor. En indvist tilføjelse er suppleret i randen af papiret. To længere afsnit af hhv. fem og fire linjer er slettet.
(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 224)
- 292
- Brev 293 fra Rasmus Nielsen til SK (SKS 28, 448-449).
1 dobbeltblad i 4° med afrevet kant øverst og spor af sammenhæftning.
Ingen paginering.
Papir: gulligt velin, glat. Mål: 168 × 212 mm.
Bl. [1] er foldet en gang på langs (falsning); en bred inderspalte rummer teksten. Bladene har været foldet to gange på skrå (kun bl. [1]), to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 126 × 73 mm); rest af rødt, stumt laksegl. Bladene bærer desuden præg af en foldning på tværs.
Bl. [1v] er halvt beskrevet, bl. [2r] ubeskrevet.
Få korrektioner.
(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 225)
- 293
- Brev 294. Fra SK til Rasmus Nielsen, kladde (SKS 28, 449-450).
1 løst blad i 4° med uregelmæssigt afrevet kant i venstre side.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 170 × 205 mm.
Bladet har været foldet en gang på tværs og bærer præg af yderligere en foldning på tværs.
Versosiden er ubeskrevet.
Mange korrektioner. En tilføjelse afsluttes på langs i randen af papiret med indvisningstegn. En anden indvist tilføjelse er skrevet nederst på papiret.
- 294

- 294 (KA, D pk. 1 læg 10; B&A 226)
- 295 Brev 295. Fra Rasmus Nielsen til SK (SKS 28, 450).
1 dobbeltblad i 4°.
Ingen paginering.
Papir: gulligt velin, glat. Mål: 213 × 217 mm.
Bladene har været foldet en gang på langs; en bred inderspalte rummer teksten. Bladene har været foldet to gange på skrå (kun bl. [1]), to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 139 × 94 mm); rest af rødt laksegl. Bladene har desuden været foldet en gang på langs og en gang på tværs.
Bl. [1r] er halvt beskrevet, bl. [1v]-[2r] ubeskrevet.
Få korrektioner.
(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 227)
- 296 Brev 296. Fra SK til Rasmus Nielsen, kladde (SKS 28, 450-451).
1 løst blad i 4° med uregelmæssigt afrevet kant i venstre side og rest af arkets andet blad.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 170 × 204 mm.
Bladet har været foldet en gang på tværs.
En del korrektioner. På rectosiden er en uindvist tilføjelse skrevet nederst på papiret. Sletning af seks linjer på versosiden er med blyant indrammet af parenteser og en klamme.
(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 228)
- 297 Brev 297. Fra Rasmus Nielsen til SK (SKS 28, 452-453).
1 løst blad i 2° med afrevet kant i venstre side.
Ingen paginering.
Papir: gulligt velin, glat. Mål: 209 × 336 mm.
Bladet er foldet en gang på langs i højre side; en bred inderspalte rummer teksten. Bladet er desuden foldet en gang på tværs (til et dobbeltblad i 4°) og to gange på langs.
Versosiden er halvt beskrevet.
Få korrektioner.
(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 229)
- 298 Brev 298. Fra SK til Rasmus Nielsen (SKS 28, 453-454).
1 løst blad i 4° med afrevet kant i venstre side og rest af arkets andet blad.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 169 × 204 mm.
Bladet er foldet en gang på tværs.
Versosiden er ubeskrevet.
Få korrektioner.
Bladet har været lagt omkring opsatsen »En Ytring af Hr Prof. Martensen som dog ikke er til at forsvare« (Pap. X 6 B 106).
(L-fort. 319 + B-fort. 319.29; KA, B pk. 50 læg 3; Pap. X 6 B 108 og B&A 231^{*})
- 299 Brev 299. Fra Rasmus Nielsen til SK (SKS 28, 454).
1 løst blad i 4° med afklippet kant i højre og venstre side.
Ingen paginering.
Papir: gulligt velin, glat. Mål: ca. 154 × 223 mm.
Bladet har været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 94 × 65 mm); forsegling med rødlig oblat. Bladet bærer præg af yderligere to foldninger på langs.
Rectosiden er halvt beskrevet.
(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 230)
- 300 Brev 300. Fra Rasmus Nielsen til SK (SKS 28, 454-455).

- 1 løst blad i 8° med uregelmæssigt afklippet kant nederst og i venstre side.
Ingen paginering.
Papir: gulligt velin, glat. Mål: ca. 210 × ca. 155 mm.
Bladet har efter beskrivning været foldet en gang på skrå, en gang på langs og en gang på tværs til en femkantet konvolut (mål: ca. 30-80 × ca. 112 mm); rest af rødt, stumt laksegl.
En enkelt korrektion.
(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 247)
- 300
- Brev 301. Fra Rasmus Nielsen til SK (SKS 28, 455).
- 301 1 dobbeltblad i 8° med afklippet kant nederst.
Ingen paginering.
Papir: gråligt koncept, glat. Mål: 227 × 133 mm.
Bladene har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: ca. 93 × 77 mm); rest af rødt, stumt laksegl. Bl. [1] har spor efter falsning langs højre kant.
Bl. [1v]-[2r] er ubeskrevet.
(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 249)
- 301
- Brev 302. Fra Rasmus Nielsen til SK (SKS 28, 455).
- 302 1 løst blad i stor 4° med afklippet kant nederst og i højre side.
Ingen paginering.
Papir: gulligt velin, glat. Mål: 186 × 226 mm.
Bladet har været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: ca. 109 × 74 mm); forsegling med rødlig oblat. Bladet har været foldet yderligere en gang på tværs.
Rectosiden er halvt beskrevet.
(KA, D pk. 1 læg 10; B&A 261)
- 302
- Brev 303. Fra Rasmus Nielsen til SK (SKS 28, 456).
- 303 1 dobbeltblad i 4°.
Ingen paginering.
Papir: gulligt velin, glat. Mål: ca. 173 × 205 mm.
Bl. [1] er foldet på langs (falsning); en bred inderspalte rummer teksten.
Bladene bærer præg af yderligere en foldning på langs og en foldning på tværs. Bladene har været foldet to gange på skrå (kun bl. [1]), to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: ca. 122 × ca. 68 mm); rest af rødt, ovalt laksegl med våbenskjoldmotiv.
Bl. [1v]-[2r] er ubeskrevet.
En enkelt korrektion.
SK har opbevaret brevet i omslaget ms. 303-304.a.
Brev 304. Brev, inkl. udkast og kladder, fra SK til Rasmus Nielsen, samt et omslag:
(L-fort. + B-fort. 348; KA, D pk. 1 læg 10; B&A 252)
- 303
- Brev 304. Fra SK til Rasmus Nielsen, kladder som har fået status af kopi (SKS 28, 456-457).
- 304 1 løst blad i 4° med afrevet kant i venstre side.
Ingen paginering.
Papir: gulligt skrivepapir, svagt ribbet. Mål: 165 × 196 mm.
Bladet har været foldet en gang på langs og en gang på tværs. Versosiden er ubeskrevet.
Mange korrektioner. To tilføjelser i randen af papiret er indvist i teksten.
Øverst i venstre side er skrevet med blyant: »Copie« (SKS 28, 456,18).
(B&A 259)
- Udkast til Brev 304 (SKS 28, 457-458).
- 304.1 Et løst blad i 4° med uregelmæssigt afrevet kant i venstre side og rest af arkets andet blad, som ms. 304.2 er skrevet på.
Ingen paginering.
Papir: gulligt skrivepapir, svagt ribbet. Mål: ca. 165 × 196 mm.
Bladet har været foldet en gang på langs og to gange på tværs.
Versosiden er en fjerdedel beskrevet.

En del korrektioner, herunder to indviste tilføjelser på langs i randen af papiret samt en indvist tilføjelse øverst.

(B&A 253)

304.1

Udkast til Brev 304 (SKS 28, 458-459).

304.2 Et løst blad i 4° med uregelmæssigt afrevet kant i venstre side; bladet har oprindeligt udgjort et dobbeltblad sammen med bladet, som er benyttet til ms. 304.1.

Ingen paginering.

Papir: gulligt skrivepapir, svagt ribbet. Mål: ca. 165 × 196 mm.

Bladet har været foldet en gang på langs og to gange på tværs.

Versosiden er ubeskrevet.

Mange korrektioner, herunder en sletning på syv linjer. En tilføjelse oven over teksten er indvist. På nær hilsen og underskrift er hele teksten indrammet med en klamme (SKS 28, 458,25-459,8).

(B&A 254)

304.2

Udkast til Brev 304 (SKS 28, 459).

304.3 1 løst blad i 4° med afrevet kant i venstre side.

Ingen paginering.

Papir: gulligt skrivepapir, svagt ribbet. Mål: 165 × 196 mm.

Bladet har været foldet en gang på langs og to gange på tværs.

Versosiden er ubeskrevet.

Få korrektioner.

(B&A 255)

304.3

Udkast til Brev 304; består af en kladde og en renskrift.

304.4 Tekstgrundlaget i SKS 28 er ms. 304.4.2 (SKS 28, 459-460).

Kladde som har fået status af kopi.

304.4.1 1 løst blad i 4° med afrevet kant i venstre side; ms. har oprindeligt udgjort et dobbeltblad sammen med ms. 304.4.2.

Ingen paginering.

Papir: gulligt skrivepapir, svagt ribbet. Mål: 165 × 196 mm.

Bladet har været foldet en gang på langs og en gang på tværs.

Versosiden er ubeskrevet.

Få korrektioner. En indvist tilføjelse findes oven over teksten. Øverst findes påskriften »Copie«.

(B&A 256a)

304.4.1

Renskrift.

304.4.2 1 løst blad i 4° med afrevet kant i højre side; ms. har oprindeligt udgjort et dobbeltblad sammen med ms. 304.4.1.

Ingen paginering.

Papir: gulligt skrivepapir, svagt ribbet. Mål: 165 × 197 mm.

Bladet har været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: ca. 93 × 66 mm); forsegling med gullig oblat. Bladet bærer præg af yderligere en foldning på langs.

(B&A 256b)

304.4.2

(B&A 256)

304.4

304.5 Udkast til Brev 304; består af en kladde og to påbegyndte renskrifter. Tekstgrundlaget i SKS 28 er kladden, ms. 304.5.1 (SKS 28, 460-461).

- Kladde.
- 304.5.1¹ 1 løst blad i 4° med afrevet kant i venstre side.
Ingen paginering.
Papir: gulligt skrivepapir, svagt ribbet. Mål: 165 × 197 mm.
Bladet har været foldet en gang på langs og en gang på tværs.
Få korrektioner.
(B&A 258a)
- 304.5.1
- Påbegyndt renskrift som har fået status af kopi.
- 304.5.1² 1 løst blad i 4° med afrevet kant i venstre side.
Ingen paginering.
Papir: gulligt skrivepapir, svagt ribbet. Mål: 165 × 197 mm.
Bladet har været foldet en gang på langs og to gange på tværs.
Versosiden er ubeskrevet.
Teksten brydes af efter »at De 'paa Grund af Omstændighederne'« (svarende til SKS 28, 460,3) med tilføjelsen »o:s:v: / deres S.K.«
Rectosiden har øverst til højre blyantpåskriften »Copie«.
En del korrektioner, herunder en længere sletning.
(B&A 258b)
- 304.5.2
- Påbegyndt renskrift.
- 304.5.1³ 1 løst blad i 4° med afrevet kant i venstre side.
Papir: gulligt skrivepapir, svagt ribbet. Mål: 165 × 196 mm.
Bladet har været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 99 × 78 mm). Bladet bærer præg af yderligere en foldning på langs.
Teksten brydes af efter »at De 'paa Grund af Omstændighederne'« (svarende til SKS 28, 460,3) med tilføjelsen »o:s:v: / deres / S.K.« På versosiden findes udskriften »Til / Hr Prof. R: Nielsen. / R af D.«
Få korrektioner.
(B&A 258c)
- 304.5.3
- (B&A 258)
- 304.5
- 304 (L-fort. 319, B-fort. 319.47; KA, D pk. 3 læg 2)
- 303-28. Omslag til Brev 303 og Brev 304 med tilhørende udkast. Ms. er ikke trykt i SKS
- 304.a 1 løst blad i 2° (oprindeligt et dobbeltblad i 4°) foldet til omslag.
Ingen paginering.
Papir: gulligt skrivepapir, svagt ribbet. Mål, ufoldet: 329 × 197 mm.
Bladet er foldet to gange på langs og to gange på tværs.
Rectosiden har SKs påskrift: »Prof. Niensens Billet af 18de / April 1850 og Mit / cfr Journalen NB¹⁷ / p. 127 o: ff. /cfr ogsaa p. 139 o: ff.«
Omslagets inderside er ubeskrevet.
(B&A ad 252)(L.-fort + B.-fort 348; KA, D pk. 1 læg 10; B&A 252-256 og 258-259)
- 303-304.a
- 305 Brev 305. Fra Rasmus Nielsen til SK (SKS 28, 461).
1 dobbeltblad i stor 4°.
Ingen paginering.
Papir: gråligt velin, glat. Mål: 209 × 270 mm.

Bladene har været foldet to gange på skrå (kun bl. [1]), to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 136 × 80 mm); rest af rødt, stumt laksegl. Bladene bærer præg af yderligere to foldninger på tværs. Bl. [1v]-[2r] er ubeskrevet.
(L-fort. + B-fort. [239]; KA, D pk. 1 læg 10; B&A 291)

305

Brev 306. Fra Rasmus Nielsen til SK (SKS 28, 462).
1 dobbeltblad i lille 8° med afklippet højre, øvre og nedre kant. Ingen paginering. Papir: blåligt koncept, glat. Mål: 102 × 163 mm. Bladene har været foldet to gange på skrå (kun bl. [1]), to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 98 × 44 mm); rest af rødt laksegl. Bladene har været foldet yderligere to gange på tværs. Bl. [1v]-[2r] er ubeskrevet.
(L-fort. + B-fort. [239]; KA, D pk. 1 læg 10; B&A 296)

306

Brev 307. Fra SK til Rasmus Nielsen, kladder (SKS 28, 462-463).
1 løst blad i 4° med afrevet kant i venstre side og rest af arkets andet blad. Ingen paginering. Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 167 × 206 mm. Bladet har været foldet en gang på langs. En del korrektioner. På versosiden findes en uindvist tilføjelse skrevet på langs i venstre rand af papiret.
(L-fort. + B-fort. 234;^{*} KA, D pk. 1 læg 10; B&A 257)

307

(L-fort. + B-fort. 234, 239, 319.29, 319.47, 348 og 377; KA, A pk. 10, B pk. 50 læg 3, D pk. 1 læg 10 og pk. 3 læg 2; B&A 177, 179, 182-183, 208-210, 212-213, 215, 219-231, 247, 249, 252-261, 291 og 296)

2. Datering og kronologi

Gruppen indeholder 32 breve mellem SK og professor i filosofi ved Københavns Universitet Rasmus Nielsen. Ingen af SKs afsendte originalbreve er bevaret, kun udkast, kladder og kopier.^{*} Det betyder, at det i flere tilfælde er usikkert, om SKs brev reelt er blevet afsendt i en renskrift til Nielsen og modtaget af denne.

Antallet af bevarede breve og SKs oprindeligt gemte breve fra Rasmus Nielsen stemmer ikke overens.^{*} Kun tre af brevene kan med sikkerhed identificeres med de i *B-fort.* anførte: Et fra Nielsen havde SK klæbet ind i journalen NB6 (*B-fort.* 377), mens to andre breve med tilhørende otte udkast/kladder kendes fra omslaget med påskriften »Prof. Niensens Billet af 18de April 1850 og Mit« (*B-fort.* 348). SK havde et andet, nu tabt, omslag med påskriften »R. Niensens Breve og mine til ham.« (*L-fort.* + *B-fort.* 349), hvorfra alene Brev 277 kendes med sikkerhed, da det har fortegnelsesnummeret påført. Endelig var mindst 14 breve arkiveret forskellige steder i SKs pult og piedestal.^{*}

De tidligste breve er dateret 1848, det år da SK også i journalerne begyndte at omtale Rasmus Nielsen hyppigt. Den overleverede korrespondance er koncentreret i fire perioder:

- 1) sommerhalvåret 1848 (Brev 276-281)
- 2) sommerhalvåret 1849 (Brev 282-299)
- 3) foråret 1850 (Brev 300-304)
- 4) efter 1850 (Brev 305-307)

Gruppens udaterede og fejldaterede breve rejser en række spørgsmål om kronologi og brevenes indbyrdes relation, som vil blive behandlet nedenfor.

1) sommerhalvåret 1848

Det udaterede Brev 276 fra Rasmus Nielsen var klæbet ind i journalen NB6, som SK påbegyndte den 16. juli og afsluttede senest den 21. aug. 1848.* De af journalens optegnelser, der omhandler Nielsen, giver imidlertid ikke nærmere forklaring på omstændighederne bag brevet. Det mangler de senere breves indforståethed og kan opfattes som indledningen til Nielsens og SKs venskab, måske allerede i foråret eller forsommeren 1848, inden de indledte deres fælles spadsereture.* Det er derfor tvivlsomt, hvorvidt Brev 276s placering i NB6 er et udtryk for, hvornår brevet er tilgået SK.

Brev 277 mangler ligeledes en tydelig forbindelse med brevvekslingen i 1849 og 1850, hvorfor det i SKS er placeret i sommeren 1848.

Brev 278 er dateret den 21. juli 1848. Brev 279 har dateringen »Aug.« og har referencer til SKs adresse i Tornebuskegade. Det udaterede Brev 280 er SKs svar fra samme måned, idet Nielsen tydeligvis stadigvæk holder ferie i Taarbæk. Brev 280.1 er brevets udkast; Niels Thulstrup mente, at udkastet var et brev fra aug. 1849,* men de åbenlyse overensstemmelser med Brev 280 (med henvisning til Brev 279 fra Nielsen) viser, at det ikke er tilfældet.

Brev 281 er SKs notat om, at Nielsen i et brev skal overdrages ansvaret for det posthume forfatterskab. Denne 'viljestilkendegivelse' kan derfor betragtes som en kladde eller et udkast til det heri omtalte brev, som SK overvejer at henlægge i pulten (SKS 28, 437,11-12). H.P. Barfod var af den opfattelse, at nevøen Henrik Lund i jan. 1856 havde haft adgang til en endelig version af Brev 281; på Barfods forespørgsel i 1875 benægtede Rasmus Nielsen dog at have modtaget en renskrift af et brev med det indhold.* SK har efter teksten at dømme skrevet brevet, mens han stadigvæk anså Nielsen for at være den rette kandidat til at sikre hans eftermæle. Brev 281 er formentlig skrevet i 1848 eller 1849, de to første år af deres forhold,* og i hvert fald ikke senere end foråret 1850, tidspunktet for skilsmissebrevet (Brev 303).

2) sommerhalvåret 1849

Brev 282 fra Rasmus Nielsen er dateret den 2. maj 1849. Brev 283, også fra Rasmus Nielsen, er dateret den 29. maj 1849; brevpapiret er forsynet med et blindtryk af et lam (se illustration 22, SKS 28, 439), som SK refererer til i Brev 284 (SKS 28, 440,4-6). Dette brev er dateret »Onsdag Middag«, og det fremgår, at SK netop har modtaget Nielsens brev, og at »det Første jeg gjør er ogsaa strax at svare«. Brev 284 er derfor skrevet onsdag den 30. maj 1849. Brev 285 er dateret den 20. juli 1849 og rummer Nielsens besked om, at han under sit ferieophold i Lyngby netop har fået tilsendt »Systemet«, dvs. H.L. Martensens *Den christelige Dogmatik*, Kbh. 1849, der var udkommet dagen forinden. I det udaterede Brev 286, der både er bekræftelse på modtagelsen af Brev 285 og følgebrev til en bog, skriver SK: »Deres Billet af Fredag forrige Uge rigtig modtaget.« Brevet er skrevet få dage efter, for allerede den 28. juli 1849 har Rasmus Nielsen kvitteret for både brev og bog med Brev 287; heraf fremgår, at bogen, som SK havde fremsendt, var *Sygdommen til Døden*, der endnu ikke officielt var udkommet. SKs Brev 286 skal med andre ord dateres meget kort efter den 22. juli, hvor SK kan have skaffet (evt. ladet indbinde) et af de første færdigtrykte eksemplarer og afsendt det til Lyngby, og Rasmus Nielsen kan have haft tid til at læse det.*

Brev 288 er SKs svar på Brev 287 og dateret den 4. aug. 1849. Den overleverede version stammer dog fra SKs kopi, idet renskriften gik tabt i posten (SKS 28, 444,2-3). Brev 289 fra Nielsen er dateret den 10. aug. 1849. Det udaterede Brev 290 er SKs svar, som udtrykker forvirring, da Nielsen ikke har læst SKs afsendte Brev 288 af 4. aug. Af Brev 291, der er dateret den 28. aug., fremgår, dels at Rasmus Nielsen er blevet opmærksom på tabet af SKs Brev 288 fra den 4. aug., dels at han har gjort en 'tredje opdagelse'. Derfor kan det udaterede Brev 292 uden videre opfattes som SKs svar; det er skrevet og afsendt samme dag, den 28. aug., idet Brev 292 besvares af Nielsen i Brev 293, også dateret den 28. aug. I Brev 294 kvitterer SK indledningsvis: »Deres Billet af 28de Aug rigtigt modtagen.«* Brev 295, Brev 296 og Brev 297 er skrevet i sept. 1849, da det fremgår, at Nielsen er blevet i Lyngby ud over aug. måned (SKS 28, 449,17-21).

Brev 298 er et følgebrev til en opsats med titlen »En Yttring af Hr Prof. Martensen som dog ikke er til at forsvare.«* Hermed ønsker SK at mobilisere Nielsen til en kritik af Martensens bog *Den christelige Dogmatik*, der som nævnt var udkommet den 19. juli (Brev 283). Brevet rummer en ordret gengivelse af journaloptegnelsen NB12:21, skrevet mellem 21. og 25. juli 1849,* og arbejdet med opsatsen er tidligst påbegyndt herefter. Nielsen meddeler den 20. sept. 1849 (Brev 299), at han er vendt tilbage til København fra sin ferie. Hvad SK ikke ved, er, at Rasmus Nielsen på det tidspunkt allerede har formuleret sin egen, uafhængige kritik af Martensen i bogen *Mag. S. Kierkegaards 'Johannes Climacus' og Dr. H. Martensens 'Christelige Dogmatik.' En undersøgende Anmeldelse*, Kbh. 1849, ktl. 701.* Brev 298 er formentlig skrevet i SKs ventetid i sept. Så snart han har fået nys om Nielsens bog, enten fra Nielsen selv eller ved læsning af den, er brevet og opsatsen blevet uaktuelle. Brevet findes i en kladde uden SKs underskrift, og det er muligt,

at brevet aldrig er blevet renskrevet og afsendt.

3) foråret 1850

Brev 300, Brev 301 og Brev 302 er dateret hhv. den 17. jan., 22. feb. og 4. april 1850.

Brev 303, det såkaldte skilsmissebrev* fra Nielsen, er dateret »Torsdagen d 19 Marts 1850«. Dateringen er fejlbehæftet, eftersom den 19. marts i 1850 faldt på en tirsdag, mens den 19. april samme år faldt på en fredag. Brevet havde SK efter modtagelsen lagt i et separat omslag (ms. 303-304.a) med påskriften »Prof. Niensens Billet af 18de April 1850 og Mit cfr Journalen NB¹⁷ p. 127 o: ff. cfr ogsaa p. 139 o: ff.« At det snarere er denne dato (og altså torsdag) i april, Brev 303 stammer fra, underbygges af journaloptegnelsen NB17:71, som SK refererer til på omslaget, der er dateret 18.-19. april 1850:

Angaaende R. Nielsen.

Forrige Torsdag spadserede jeg med ham, og fik da endelig en lille Smule sagt om, at jeg ansaae hele hans Diversion fra den store Bog til de 12 Forelæsninger som et Forsøg af en Klog, der var maaskee klogest paa en Sag, og som saa vilde avancere den istedetfor eenfoldigt at tjene Sagen; fremdeles, at den hele Sag med Martensen var et Misgreb og havde Intet med min Sag at gjøre men var personligt Fjendskab, fremdeles, at han forvandlede det til Doctrin, endeligen at han plagierede altfor stærkt endog mine Samtaler.*

Den i optegnelsen omtalte spadseretur har fundet sted torsdag den 11. april, fem dage efter udgivelsen af Rasmus Niensens *Evangelietroen og Theologien. Tolv Forelæsninger holdte ved Universitetet i Kjøbenhavn i Vinteren 1849-50*, Kbh. 1850, ktl. 702. SKs åbenlyse kritik af bogen og hans beskyldninger om plagiat i øvrigt har tilsyneladende medført Niensens afbud den følgende torsdag, nemlig den 18. april 1850, tillige med de efterfølgende torsdage. Det er altså denne dag, det fejldatede Brev 303 er kommet SK i hænde.* Allerede samme dag påbegynder SK sit svarbrev, som dog volder ham store vanskeligheder at formulere og er overleveret i flere versioner. Dateringen støttes af indeholdet i journaloptegnelsen NB17:81, hvoraf det fremgår, at SK og Nielsen mødtes onsdag den 1. maj 1850.* Brev 304 er mærket »Tirsdag« og indeholder SKs forespørgsel om et møde den efterfølgende dag, hvilket passer med, at Brev 304 er skrevet tirsdag den 30. april. Der går derfor mere end en uge fra SKs modtagelse af Brev 303 til hans afsendelse af Brev 304. Inden da har SK forsøgt at skrive Brev 304.1 og 304.2 torsdag den 18. april, Brev 304.3 og 304.4 fredag den 19. april, som det fremgår af SKs tidsangivelser i disse breve. Brev 304.4, det fjerde udkast, har SK renskrevet og forseglet, men han fortryder, genåbner og arkiverer brevet. I Brev 304.5 anvender SK udtrykket »sidste Torsdag« om den 18. april; weekenden er passeret, så det er formentlig skrevet mandag. Dette brev er også forberedt i en slags renskrift, foldet til konvolut (ms. 304.5.3); men eftersom denne ikke indeholder den fulde tekst, bringes i SKS 28 kladden (ms. 304.5.1). Som nævnt renskriver SK endelig tirsdag den 30. april Brev 304 og afsender det, jf. omslaget.

4) efter 1850

Brev 305 og Brev 306 er dateret hhv. torsdag den 4. feb. 1852 og den 2. juni 1852.

Brev 307 mangler både modtagerens navn og en datering. Referencerne i brevet til samtaler, spadsereture og »det næste Skrift« peger imidlertid på Nielsen som den påtænkte modtager.* SKs Brev 307 er traditionelt blevet knyttet til afskedsbrevet til Rasmus Nielsen fra 1850 (Brev 304), men dets fysiske placering blandt de efterladte papirer taler for noget andet: Det var anbragt sammen med Brev 211 tiltænkt *Fædrelandet* og dets redaktør, J.F. Giødward (SKS 28, 333).^z De to breve har nogle bemærkelsesværdige overensstemmelser, sml. følgende uddrag af Brev 211 til Giødward:

Misforstaae nu endeligen ikke Dette som var det hermed min Hensigt at foranledige Bladet »Fædrelandet« til offentlig Yttring om min Forf-V. eller at influere paa Beskaffenheden af samme eller forud at lade Dem forstaae hvad jeg vil dømmе om den mulige Yttring. ~~Nei, nei! Som De ubetinget har Deres Frihed~~

Men misforstaae nu heller ikke dette, kjere Giødward, som havde jeg paa nogen Maade glemt, hvad Tjenester De har viist mig eller glemt den Hengivenhed, jeg dog nok ogsaa trofast har bevaret for Dem, og som jeg - nær havde jeg sagt: hvis De tillader det, men det vil jeg ikke sige, nei, jeg siger: den Hengivenhed, som jeg - enten De tillader det eller ikke tillader det - vil bevare for Dem.*

og et lignende uddrag af Brev 307 til Rasmus Nielsen:

Misforstaae nu endeligen ikke dette, som var det hermed min Hensigt at foranledige Dem til offentlig Yttring eller paa nogensomhelst Maade at influere paa Beskaffenheden af denne eller herved at lade Dem forstaae, hvad jeg vil dømmе om den mulige Yttring. Nei, nei! Som De ubetinget har Deres Frihed saa forbeholder jeg mig ubetinget min Frihed, jeg kan det ikke anderledes.

Men misforstaae nu endeligen heller ikke dette saaledes, som beklagede jeg mig herved over Noget,

som gjorde jeg Dem en Bebreidelse. Nei, jeg er uforandret den Samme som ved Begyndelsen, men jeg tør ikke paa den Maade lade længere Tid gaae hen.*

Brev 211 ligner umiddelbart en renskrift af 307, idet modtagerens navn, Giødwad, her er indført og en sætning undervejs slettes. Imidlertid indeholder Brev 307 referencer, der ikke passer på Giødwad, men på Rasmus Nielsen. Årsagen er formentlig, at SK inden for et meget kort tidsrum har affattet begge udkast til hhv. Giødwad og Nielsen og i den proces bevidst eller ubevidst har genanvendt ord og vendinger. Tidspunktet bliver oplyst i SKs opsats fra 1855 »At jeg staaer bogstaveligt ene; og at man ikke forstaaer Betydningen heraf«, som i en tidlig version indeholder følgende afsnit:

Men jeg kan oplyse mere endnu, thi det er ikke ganske tilfældigt, at jeg just i den Tid saa lidt har seet Prof. Nielsen, hvem jeg i en tidligere Tid dog oftere har seet, ja der var ogsaa i Tiden før 54 en Aftale mellem os om at træffes paa en Spadseretour hver 14 Dag. Men da jeg saae, at Øieblikket maatte komme da der skulde handles afgjørende, og da jeg altid er et godt Stykke forud og lægger til Rette, modtog Prof. Nielsen omtrent et Aarstid før Dec. 54. et Billet fra mig, der hævede denne Aftale mellem os. Just fordi jeg var beredt paa at handle afgjørende, just derfor vilde jeg have Alt fjernet, at jeg ganske bogstaveligt kunde staae ene.*

Efter SKs tidsangivelse i opsatsen stammer Brev 307 fra slutningen af 1853. Den omtalte »Billet fra mig« med opsigelsen af aftalen er i tråd med ordlyden i Brev 307: »jeg kan ikke mere spadsere med Dem efter bestemt Aftale. Noget Andet er om en Skjæbne eller et Forsyn fører vore Veie sammen«, der tillige rummer en allusion til titlen på Rasmus Nielsens bog fra 29. okt. 1853, *Om Skjæbne og Forsyn*, Kbh. 1853, ktl. 704. Brev 307 er altså skrevet i nov.-dec. 1853.